

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 8. 2024. Issue 2.

CIP - Каталогизacija у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem 782.

MJSS
MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 8. 2024. Issue 2. Podgorica, December 2024.

The works published in this issue of the MJSS journal were presented at the international scientific conference Intercultural dialogue - migration, integration, minority communities, held on October 18, 2024 in Podgorica as part of the project: Jean Monnet Module for Multidisciplinary studies on integration and migration through intercultural dialogue

Editor in Chief: Adnan Prekic

Editors: Zivko Andrijasevic, Dragutin Papovic, Ivan Tepavcevic, Milan Scekic.

Guest editors: Sonja Spadijer, Dragan Bogojevic

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrтко Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srdja Pavlovic, University of Alberta, CANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file - Podgorica

Circulation: 100 copies

Volume 8. 2024. Issue 2. Podgorica, December 2024.

CONTENTS:

- LINGUISTIC ASPECTS OF MINORITIES' INTEGRATION IN MONTENEGRO:
APPLYING EUROPEAN VALUES IN THE CONTEXT OF LINGUISTIC DIVERSITY
Anica BOJIC..... p.196.
- THE INFLUENCE OF ECONOMIC AND POLITICAL FACTORS ON MIGRATION
TO THE EU - CASE STUDY: SYRIA AND LIBYA
Milica DJUROVIC..... p.211.
- TRANSLATION/INTERPRETING IN THE EUROPEAN UNION AND CANDIDATE
COUNTRIES PREPARING FOR MEMBERSHIP: CHALLENGES AND PERSPECTIVES
Olivera VUSOVIC..... p.236.
- MIGRATION ON THE EASTERN COAST OF THE ADRIATIC AS A FUNCTION OF
INTERCULTURAL DIALOGUE - CASE STUDY OF THE MONTENEGRO
COMMUNITY IN PEROJ
Dragan BOGOJEVIC, Adnan PREKIC..... p.268.
- LINGUISTIC-STYLISTIC ASPECTS OF INTERCULTURAL DIALOGUE IN THE
POEM "BANOVIĆ STRAHINJA".
Milena BURIC..... p.286.
- ASPECTS OF GERMAN CULTURAL DIPLOMACY IN MONTENEGRO: A FOCUS ON
EDUCATION
Sabina OSMANOVIC..... p.307.
- THE SECURITIZATION OF MIGRATION THROUGH MEDIA REPORTING: THE
CASE OF MONTENEGRO
Jelisaveta BOGOJEVIC, Radenko SCEKIC..... p.333.
- MONTENEGRO ON THE WAY TOWARDS A UNIFORM EUROPEAN
INSURANCE MARKET: A REVIEW OF THE NEW EU REGULATORY
FRAMEWORK
Milijana NOVOVIC BURIC, Milan RAICEVIC..... p.366.
- HOW DO MONTENEGRIN POLITICIANS TWEET? A CRITICAL ANALYSIS OF
TWEETS DURING THE FIRST 100 DAYS OF THE 44th GOVERNMENT OF
MONTENEGRO
Sonja SPADIJER, Sabina OSMANOVIC, Nemanja STANKOV, Jasmina NIKCEVIC..p.386.

CLASSIFICATION AND ADAPTATION OF LOAN WORDS - LINGUISTIC AND CULTURAL IMPACT Aleksandra BANJEVIC	p.427.
BUDGET AND BUDGET CONTROL IN THE EUROPEAN UNION Gordana PAOVIC JEKNIC	p.456.
THE EUROPEAN UNION AND CONTEMPORARY MIGRATION PROCESSES AND CHALLENGES Vedran VUJISIC	p.467.
THE IMPACT OF CULTURE ON MANAGEMENT PRACTICES IN INTERNATIONAL BUSINESS Marina BANOVIC	p.487.
MIGRATIONS IN LITERATURE AND ART Jasmina NIKCEVIC	p.523.
HABERMAS'S CONSTITUTIONAL PATRIOTISM AS A FRAMEWORK FOR POLITICAL IDENTITY IN MONTENEGRO Dragana DELIC	p.540.

REVIEW

THE SIGNIFICANCE OF INTERCULTURAL DIALOGUE IN ENHANCING MULTIETHNIC HARMONY AND THE POSITION OF ETHNOCULTURAL MINORITIES Igor MRDAK	p.561.
MIGRATION AS SECURITY CHALLENGE FOR EU Milica DJUROVIC	p.565.
INSTRUCTIONS FOR AUTHORS.....	p.570.

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Gostujući urednici: Sonja Špadijer, Dragan Bogojević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srđa Pavlović, University of Alberta, KANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file - Podgorica

Tiraž: 100 primjeraka

Volume 8. 2024. Issue 2. Podgorica, December 2024.

SADRŽAJ:

- LINGVISTIČKI ASPEKTI INTEGRACIJE MANJINSKIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI:
PRIMJENA EVROPSKIH VRIJEDNOSTI U KONTEKSTU JEZIČKE RAZLIČITOSTI
Anica BOJIĆ.....str. 196.
- UTICAJ EKONOMSKIH I POLITIČKIH FAKTORA NA MIGRACIJE PREMA EU -
STUDIJA SLUČAJA : SIRIJA I LIBIJA
Milica ĐUROVIĆ.....str.211.
- PREVOĐENJE U EVROPSKOJ UNIJI I DRŽAVAMA KANDIDATIMA ZA ČLANSTVO:
IZAZOVI I PERSPEKTIVE
Olivera VUŠOVIĆ..... str.236.
- MIGRACIJE NA ISTOČNOJ OBALI JADRANA U FUNCiji INTERKULTURNOG
DIJALOGA-STUDIJA SLUČAJA CRNOGORSKE ZAJEDNICE U PEROJU
Dragan BOGOJEVIĆ, Adnan PREKIĆ..... str.268.
- LINGVOSTILISTIČKI ASPEKTI INTERKULTURNOG DIJALOGA U PJESMI
„BANOVIĆ STRAHINJA“
Milena BURIĆ..... str.286.
- NJEMAČKA KULTURNA DIPLOMATIJA U CRNOJ GORI SA FOKUSOM NA
OBRAZOVANJE
Sabina OSMANOVIĆ..... str.307.
- SEKURITIZACIJA MIGRACIJA KROZ MEDIJSKA IZVJEŠTAVANJA: SLUČAJ
CRNE GORE
Jelisaveta BOGOJEVIĆ, Radenko ŠČEKIĆ..... str.333.
- CRNA GORA NA PUTU KA JEDINSTVENOM EVROPSKOM TRŽIŠTU
OSIGURANJA: OSVRT NA NOVE EU REGULATORNE OKVIRE
Milijana NOVOVIĆ BURIĆ, Milan RAIČEVIĆ..... str.366.
- KAKO TVITUJU CRNOGORSKI POLITIČARI - KRITIČKA ANALIZA DISKURSA
TVITOVA TOKOM PRVIH STO DANA 44. VLADE CRNE GORE
Sonja ŠPADIJER, Sabina OSMANOVIĆ, Nemanja STANKOV, Jasmina NIKČEVIĆ str.386.

KLASIFIKACIJA I ADAPTACIJA POZAJMLJENICA LINGVISTIČKI I KULTURNI
UTICAJ
Aleksandra BANJEVIĆ..... str.427.

BUDŽET I BUDŽETSKA KONTROLA U EVROPSKOJ UNIJI
Gordana PAOVIĆ JEKNIĆ..... str.456.

EVROPSKA UNIJA I SAVREMENI MIGRACIONI PROCESI I IZAZOVI
Vedran VUJISIĆ..... str.467.

UTICAJ KULTURE NA UPRAVLJAČKE PROCESU U MEĐUNARODNOM
BIZNISU
Marina BANOVIĆ..... str.487.

MIGRACIJE U KNJIZEVNOSTI I UMJETNOSTI
Jasmina NIKČEVIĆ..... str.523.

HABERMASOV USTAVNI PATRIOTIZAM KAO OKVIR ZA POLITIČKI IDENTITET
U CRNOJ GORI
Dragana DELIĆ..... str.540.

PRIKAZI

ZNAČAJ INTERKULTURNOG DIJALOGA ZA UNAPRJEĐENJE
MULTIETNIČKOG SKLADA I POLOŽAJA MANJINSKIH ETNO-KULTURNIH
ZAJEDNICA.
Igor MRDAK..... str. 561.

MIGRACIJE KAO SIGURNOSNI IZAZOV ZA EU
Milica ĐUROVIĆ..... str.565.

UPUTSTVA ZA AUTORE..... str.570.

Original scientific article

**KAKO TVITUJU CRNOGORSKI POLITIČARI
KRITIČKA ANALIZA DISKURSA TVITOVA
TOKOM PRVIH STO DANA 44. VLADE CRNE GORE**

Sonja SPADIJER¹

Faculty of Philology, University of Montenegro

e-mail: sonja.spad@gmail.com

Sabina OSMANOVIC²

Faculty of Philology, University of Montenegro

e-mail: sabina.o@ucg.ac.me

Nemanja STANKOV³

Faculty of Political Sciences, University of Montenegro

e-mail: nemanjaastankovv@gmail.com

Jasmina NIKCEVIC⁴

Faculty of Philology, University of Montenegro

e-mail: minanik.jasmina@gmail.com

¹ Sonja ŠPADIJER - predaje na SP Francuski jezik i književnost na Filološkom fakultetu UCG. Objavila je naučne radove kod renomiranog izdavača Sage Journals. Koordinatorica je projekta Modul Žan Mone Multidisciplinarnе studije o integracijama i migracijama kroz interkulturalni dijalog na Filološkom fakultetu UCG (2021–2024).

² Sabina OSMANOVIC – doktorirala je na Univerzitetu Karl-Franzens u Gracu, Austrija. Trenutno je docent na Odsjeku za germanistiku na Filološkom fakultetu Univerziteta Crne Gore.

³ Nemanja STANKOV - saradnik u nastavi na Fakultetu političkih nauka, Univerziteta Crne Gore. Oblasti naučnog interesovanja obuhvataju političko ponašanje, klijentelizam i obrasce podrške radikalnoj desnici u Evropi, dominantno iz perspektive političke psihologije. Njegovi radovi objavljeni su u brojnim međunarodnim časopisima, između ostalih u Democratization, Southeast European and Black Sea Studies, Journal of Contemporary European Studies.

⁴ Jasmina NIKČEVIĆ - predaje na SP Francuski jezik i književnost na Filološkom fakultetu UCG. Područja njenog interesovanja obuhvataju francusku književnost XIX vijeka, didaktičke pristupe FLE, komparativne teme iz ovih oblasti. Objavila je monografiju (ed. Le Manuscrit, Paris) i brojne naučne i stručne radove u zemlji i inostranstvu.

ABSTRACT:

This research analyzes the political discourse of tweets made by Montenegrin politicians on the platform [www.X.com](https://www.x.com) (formerly Twitter). Given that one of the most prominent political topics during the first 100 days of the 44th Government of Montenegro was EU integration, this study seeks to interpret the views and beliefs of politicians on the subject through a critical discourse analysis of their tweets. The corpus consists of tweets published by Montenegrin political leaders during this period, from October 31, 2023, to January 31, 2024. Since tweets are a more concise form of political communication compared to interviews or speeches, this research explores whether the discourse of tweets differs from other political genres and how these differences manifest. Alternatively, it considers whether tweets still contain the essential elements that characterize traditional political discourse. Preliminary results from both quantitative and qualitative analyses at the microtextual level indicate a significant tendency toward linguistic economy in tweets, reflected in lexical and syntactic features such as the frequent use of verbal nouns and catchphrases. Regarding discourse modality, notable differences are observed in the degree of commitment expressed by the speaker or writer. At the macrotextual level, rhetorical figures and argumentative macrostrategies, commonly found in other forms of political discourse, are also present in tweets. Pragmatic elements, such as speech acts, implicatures, and presuppositions, are similarly evident.

KEY WORDS:

Critical Discourse Analysis; Political Tweets; EU Integration; Montenegrin Political Discourse; 44th Government of Montenegro;

SAŽETAK:

Predmet našeg istraživanja je analiza političkog diskursa tekstualnih porukama (tvitova) crnogorskih političara objavljenih na internetu preciznije, na mreži www.X.com, odnosno na Tviteru. Budući da je tokom sto dana 44. Vlade Crne Gore jedna od najaktuelnijih političkih tema u Crnoj Gori bila tema EU integracija, pokušaćemo da putem analize diskursa tvitova crnogorskih političara interpretiramo njihove stavove i uvjerenja u vezi sa pomenutom temom. Korpus obuhvata tvitove crnogorskih političkih lidera objavljene tokom prvih sto dana 44. Vlade Crne Gore, od 31. oktobra 2023. do 31. januara 2024. godine. Osim toga, budući da tvitovi političara predstavljaju kraću formu političkog diskursa u poređenju sa intervjuima ili političkim govorima, postavlja se pitanje da li se diskurs tvitova razlikuje i na koji način se ta razlika manifestuje ili naprotiv, sadrže sve glavne elemente koji karakterišu politički diskurs uopšte. Preliminarni rezultati kvantitativne i kvalitativne analize korpusa na mikrotekstualnom nivou ukazuje na značajno prisustvo jezičke ekonomije u tvitovima koja se očituje na nivou leksike i sintakse kroz frekventnu upotrebu glagolskih imenica, upotrebu krilatica. Kada je riječ o modalnosti diskursa, uočljive su razlike u stepenu uvjerenosti govornika u izrečeno.

S druge strane, na makrotekstualnom nivou, uočava se prisustvo retoričkih figura kao i argumentativnih makrostrategija, svojstvenih i ostalim žanrovima političkog diskursa. Na nivou pragmatike prisutni su govorni činovi, implikature i presupozicija.

KLJUČNE RIJEČI:

Kritička analiza diskursa; Twitter; EU integracije; Crna Gora;

Uvod

Predmet našeg istraživanja je analiza političkog diskursa tekstualnih porukama (*tvitova*)¹ crnogorskih političara objavljenih na mreži www.X.com odnosno na Tviteru.

Cilj rada je da opišemo politički diskurs *tvitova*² devet crnogorskih političkih lidera vlasti i opozicije i da interpretiramo njihovu sadržinu iz ugla kritičke analize diskursa. Korpus koji će nam poslužiti u ovom istraživanju obuhvata *tvitove* preuzete sa zvaničnih profila crnogorskih političara objavljenih tokom prvih sto dana 44. Vlade Crne Gore, od 31. oktobra 2023. do 31. januara 2024. godine.

Budući da je tokom sto dana 44. Vlade Crne Gore jedna od najaktuelnijih političkih tema u Crnoj Gori bila tema EU integracija, pokušaćemo da putem analize diskursa *tvitova* crnogorskih političara interpretiramo njihove stavove i uvjerenja u vezi sa pomenutom temom.

Tviterom kao dijelom interneta bavi se disciplina u razvoju, Internetska lingvistika čiji je predmet proučavanja jezik na internetu a Tviter predstavlja njegov specifični jezički varijetet. Kako ističe Dejvid Kristal³, i sociolingvistika i stilistika bave se jezičkim varijetetima s ciljem utvrđivanja karakteristika upotrebe jezika koja se vezuje za konkretnu društvenu situaciju a koje su različite u poređenju sa upotrebom jezika svojstvenom nekom drugom društvenom kontekstu. Osim toga, Kristal ukazuje na brojne perspektive u istraživanjima koje će se razvijati u okviru različitih lingvističkih disciplina a jedna od njih se odnosi na diskurs⁴.

Tvitovi predstavljaju jezički varijetet čija je jedna od osnovnih odrednica ograničen broj slovnih mjesta. Stoga se postavlja pitanje da li *tvitovi* kao poseban žanr političkog diskursa odstupaju od dužih formi poput intervjua i političkih govora ili naprotiv, sadrže sve glavne elemente koji karakterišu politički diskurs uopšte. Ukoliko postoji razlika, na koji način se ona manifestuje?

Tvitovi imaju već utvrđene stilske karakteristike koje ukazuju da je riječ o neformalnom jezičkom varijetetu. Najvažnija je skraćivanje poruka putem upotrebe skraćenih oblika riječi, eliptičnih rečenica sa čestim izostavljanjem zamjenice subjekta prvog lica jednine (*ja*). Često je izostavljanje pomoćnih glagola. Skraćivanje se odražava u kroz upotrebu različitih vrsta skraćenica, akronima, logograma, emotikona, zatim kroz izostavljanje bjeline na kraju rečenice. Prisutni su nestandardni i neodređeni oblici skraćivanja. Uprkos tome, u Tviteru je uočljiva upotreba tradicionalne interpunkcije dok je na novu sintakse pored prostih struktura prisutna i složena sintaksa⁵.

Gramatička kompleksnost se odražava i na višim nivoima diskursne organizacije⁶ kroz tkz. kohezivne gramatičke markere odnosno *semantičke niti* koje ukazuju na dijalog između tivteraša. U markere se ubrajaju: veznici, prilozi, iskazi pajašnjenja, anaforični iskazi, direktno obraćanje, naredba, direktno pitanje i sl.

Kvantitativna, a nakon nje i kvalitativna analiza korpusa obuhvatiće leksički i sintaksički nivo analize diskursa tvitova (*mikrotekstualni nivo*), zatim retorički, pragmatički i nivo argumentativnih makrostrategija (*makrotekstualni nivo*).

Očekujemo da damo odgovor na sljedeća pitanja:

- Šta karakteriše diskurs tvitova crnogorskih političara?
- Da li se ključne riječi u tvitovima crnogorskih političara razlikuju od onih koje karakterišu politički diskurs uopšte?
- Koje su formalne sintaksičke odlike političkog diskursa tvitova crnogorskih političara, kakav je njihov stil i retorika (konceptualna metafora, ostale retoričke figure)?
- Koje su argumentativne strategije zastupljene u njihovim tvitovima i koji govorni činovi karakterišu njihov diskurs?

Preliminarni rezultati sprovedene *kvantitativne analize* ukazuju na ključne riječi kao i na bliskost odnosno udaljenost pojedinih segmeata analiziranog korpusa tvitova. *Analiza stabla* (u daljem tekstu) prikazuje odnose, grupisanje i kontraste među tekstovima unutar korpusa.

Kvalitativna analiza korpusa na mikrotekstualnom nivou očekivano ukazuje na značajno prisustvo jezičke ekonomije u tvitovima koja se očituje na nivou leksike i sintakse kroz frekventnu upotrebu glagolskih imenica, upotrebu krilatica i različitih vrsta skraćivanja.

Kada je riječ o modalnosti diskursa, uočljive su razlike u stepenu validnosti iskaza. Dok je kod pojedinih političara prisutna *asertivna* modalnost odnosno najviši stepen uvjerenosti u izgovoreno što ostavlja utisak samopouzdanja, kompetentnosti i ima za cilj da ubijedi sagovornika i pobudi povjerenje, kod drugih su prisutne *tentativna* (slaba) i *deontička* (želje, obligacije i sl.) modalnost.

Upotreba ličnih zamjenica u diskursu je veoma važna jer odražava stav govornika o sopstvenoj ulozi u određenom političkom kontekstu i njegovo pozicioniranje u odnosu na sagovornike ili druga lica. Uočene su značajne razlike u analiziranom korpusu. Kod jednih, prekomjerna upotreba prvog lica jednine može da ukaže na preuzimanje odgovornosti ili pak na isticanje sopstvene ličnosti dok je za tvitove drugih korisnika karakteristično potpuno odsustvo zamjenice prvog lica jednine. Umjesto nje, koristi se treće lice jednine kada se govori o aktivnostima, stavovima, idejama vlasnika tviter naloga, što bi moglo da se interpretira kao distanciranje od preuzimanja odgovornosti kada je riječ o donošenju važnih odluka, ili pak kao namjera ili želja da se istakne značaj položaja koji obnašaju, odnosno isticanje autoriteta i dostojanstva funkcije. Osim toga, upotreba zamjenice trećeg lica množine u pojedinim slučajevima potvrđuje prisustvo argumentativne strategije polarizacije u diskursu.

Na pragmatičkom planu, od govornih činova prisutni su *komisivi* i *ekspresivi*. Kod *komisiva* obavezujuća snaga odnosi se na buduća dešavanja i to su *govorni činovi obećanja* i *upozorenja*. Uočeni *ekspresivi* u korpusu su *govorni činovi čestitanja* i *zahvaljivanja*.

Na makrotekstualnom nivou, uočava se prisustvo retoričkih figura kao i argumentativnih makrostrategija, svojstvenih i ostalim žanrovima političkog diskursa poput topikalizacije i legitimizacije. U radu ćemo pokušati da prilikom analize tvitova na pragmatičkom nivou objasnimo komunikativnu funkciju određene upotrebe jezika odnosno svrhu koja motiviše govornika da upotrijebi određeni iskaz i ton a nakon toga, i koje efekte njegov iskaz ima na primaoca⁷. U našem korpusu, pored govornih činova, prisutne su i presupozicija i pragmatičke implikature.

Prilikom analize tvitova političkih lidera, postoji dilema u vezi sa autorstvom objavljenog teksta. Da li je pravi autor politički lider ili je to neko drugo lice koje se bavi sastavljanjem objava na zvaničnom profilu. Ukoliko je sam političar autor poruke, ista bi trebalo da reprezentuje stavove, uvjerenja i ideologiju njegove partije ali neizbježno i njegova lična uvjerenja, stavove, reakcije. Međutim, ukoliko je autor neko drugo lice, pretpostavljamo da je vlasnik profila saglasan sa objavljenim porukama i da one reprezentuju uvjerenja, stavove, ideologiju političke grupacije koju on predstavlja dok je njegov inividualni pečat upitan mada nije isključen.

U ovom istraživanju, politički diskurs je shvaćen kao diskurs “[...] koji se realizuje u politici kao društvenoj aktivnosti i koji proizvode uglavnom političari u svojim zvaničnim profesionalnim ulogama i institucionalnom okruženju”⁸.

Jezičke strukture su predmet analize diskursa jer se upotrebom jezika koji je dio društvene prakse⁹ u određenom kontekstu komuniciraju određene poruke.

U političkom diskursu, porukama se želi postići određeni cilj te se pridaje veliki značaj načinu kako se nešto kaže odnosno kojim jezičkim sredstvima se politički akteri služe kako bi ubijedili sagovornike odnosno postigli društvenu saglasnost i prihvatanje stavova koje zastupaju.

Politički kontekst

Tokom 2023. godine u Crnoj Gori održani su i predsjednički i vanredni parlamentarni izbori, čiji rezultati su u značajnoj mjeri izmijenili crnogorsku političku scenu. Na talasu ekonomskih reformi sprovedenih za vrijeme mandata Vlade Zdravka Krivokapića, Jakov Milatović i Milojko Spajić formirali su pokret Evropa sad koji je kroz ova dva izborna ciklusa, na kratko, postao dominantan politički akter u zemlji. Kao kandidat pokreta Evropa sad, Jakov Milatović pobijedio je u drugom krugu predsjedničkih izbora dugogodišnjeg predsjednika DPS-a Mila Đukanovića, koji je tokom tri decenije dominirao crnogorskom političkom scenom sa pozicija predsjednika Vlade ili države Crne Gore.

Uprkos Milatovićevoj pobjedi i prvoj potvrdi političkog potencija pokreta Evropa sad, kraju političke nestabilnosti nije se nazirao kraj. U junu su uslijedili vanredni parlamentarni izbori, prouzrokovani padom manjinske vlade Dritana Abazovića, koja je trajala samo četiri mjeseca prije nego što je izgubila manjinsku podršku u crnogorskom parlamentu. Nakon izglasavanja nepovjerenja, Abazović je vodio tehničku vladu dodatnih 11 mjeseci, period koji je dodatno učvrstio atmosferu nestabilnosti u susret vanrednim parlamentarnim izborima.

Na parlamentarnim izborima, novoosnovana partija Evropa sad, predvođena Milojkom Spajićem, izašla je kao najjača politička snaga, kao lista koja je osvojila najveći broj glasova i poslaničkih mandata. Uprkos Spajićevom uspjehu na izborima, proces formiranja vlade nakon julskih izbora bio je ispunjen poteškoćama. Podijeljena i polarizovana politička scena Crne Gore, sa velikim brojem partija koje su osvojile poslanička mjesta, činila je formiranje koalicije

složenim zadatkom. Spajićev pokušaj da formira vladu suočio se s ozbiljnim preprekama, uključujući ideološke podjele među potencijalnim koalicionim partnerima i nesuglasice oko djelovanja u ključnim oblastima politike, posebno u kontekstu spoljnopolitičke orijentacije zemlje – njenog evropskog puta i odnosa sa Srbijom i drugim regionalnim akterima.

Dugotrajni pregovori nastavili su se tokom ljeta i jeseni, i tek u oktobru 2023. formirana je nova vlada. Koalicija se, barem formalno, obavezala na program ekonomskih reformi i ubrzanje evropskih integracija, u skladu sa očekivanjima javnosti nakon izbornih rezultata. Ipak, činjenica da Nova srpska demokratija i Demokratska narodna partija kao dio koalicionog aranžmana nijesu ušli u Vladu već su prema koalicionom sporazumu obezbjeđivale parlamentarnu većinu do rekonstrukcije Vlade koja je trebalo da uslijedi u roku od godinu dana, i više nego jasno svjedoči o tome da su postojale ozbiljne rezerve u pogledu stabilnosti i dugoročnosti ovog političkog saveza.

Prikupljanje podataka (studija slučaja) i dizajn korpusa

U periodu od 1. oktobra 2023. do 31. decembra 2023. godine, svakodnevno smo pratili tvitove devet istaknutih crnogorskih političara na društvenoj mreži X. Ovo razdoblje obuhvata prvih sto dana 44. Vlade Crne Gore. Izbor ovih političara temeljio se na njihovoj ulozi u vladi, takođe su uključeni i političari iz opozicionih stranaka. Naš skup podataka sastoji se od ukupno 765 tvitova, uključujući originalne objave. Primijetili smo da su političari na vlasti češće dijelili svoje političke aktivnosti u poređenju s onima u opoziciji. Po tvit aktivnostima prednjači predsjednik Jakov Milatović sa 147 tvitova,¹⁰ a slijede ministar vanjskih poslova Filip Ivanović sa 129 tvitova i premijer Milojko Spajić sa 126 tvitova. Ministarka evropskih poslova Maida Gorčević objavila je 115 tvitova, a predsjednik crnogorskog parlamenta Andrija Mandić 63 tvita. Među opozicionim

predstavnicima ističe se Boris Mugoša, poslanik Socijaldemokrata sa 98 tvitova, zatim Danijel Živković, poslanik i lider DPS-a, sa 34 tvita, i njegov stranački kolega Andrija Nikolić sa 30 tvitova. Najmanji broj postova imao je bivši premijer i aktuelni poslanik, kao i lider URA-e Dritan Abanzović, 23 tvita.

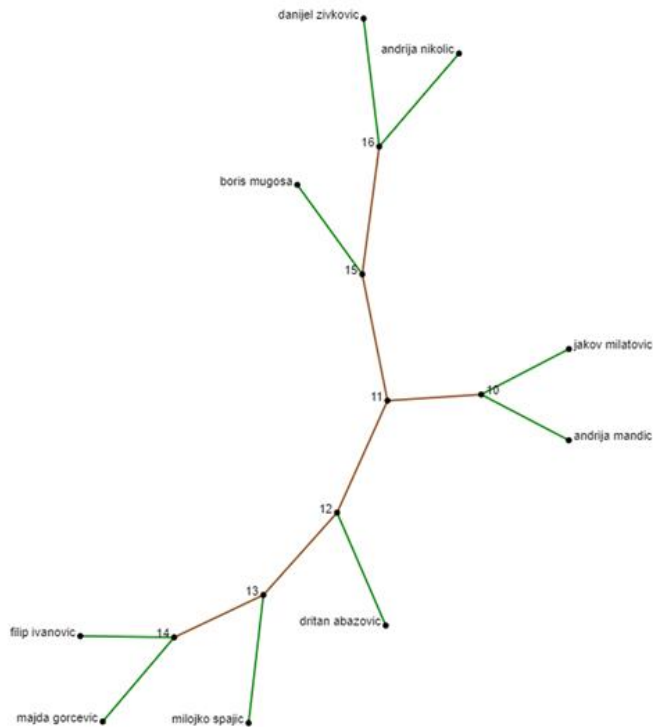
Kvantitativna leksikometrijska analiza korpusa

Leksikometrija istražuje korelacije između učestalosti pojavljivanja (N) i obima vokabulara (V) statističkom analizom podjela teksta¹¹. Za provođenje naše statističke analize koristili smo web platformu *Hyperbase*¹² koja je omogućila kvantitativnu analizu strukture vokabulara, uključujući uočavanje frekvencija riječi, veza između tih frekvencija i leksičkih udaljenosti u korpusu. Prije analize, podaci su prošli procese čišćenja, a korpus je sistematski organizovan prema pojedinačnim kandidatima. Alat, kako je prikazano u Tabeli (1), karakteriše učestalost *Occurrences* (pojavljivanja) unutar korpusa. Obim vokabulara prikazan je u koloni *Words* (riječi), dok kategorija *Isolated Words* (izolovane riječi) skreće pažnju na riječi koje se pojavljuju samo jednom u korpusu. Prema proračunima, očigledno je da aktuelni predsjednik Milatović ima najveći vokabular i najveći broj izolovanih riječi, dok opozicioni poslanik Nikolić najmanji.

N°	Title	occurrences	Words	Isolated Words
1	andrija nikolic	891	544	169
2	andrija mandic	10749	3335	1355
3	danijel zivkovic	2408	1059	300
4	filip ivanovic	5218	1849	719
5	boris mugosa	4648	2074	830
6	dritan abazovic	1699	936	291
7	jakov milatovic	12207	4215	1718
8	majda gorcevic	5885	2447	712
9	milojko spajic	8626	3378	1117

Tabela 1. *Analiza stabla (tree analysis)*

Drugi metod za ilustraciju leksičke udaljenosti korpusa je *Analiza stabla*¹³. Ova analiza otkriva leksičke udaljenosti prikazane u granama, koje pokazuju odnose, grupisanje i kontraste među tekstovima unutar korpusa. Koristeći Jaccardovu kalkulaciju udaljenosti, Figura (1) pruža uvid u leksičke odnose unutar korpusa, otkrivajući obrasce sličnosti i razlike među analiziranim političkim ličnostima. Na Figuri (1), dijagram stabla prikazuje šest grana koje proizlaze iz centralnog čvora. U gornjim granama nalaze se kandidati lijeve opozicije B. Mugoša, D. Živković i A. Nikolić, pri čemu D. Živković i A. Nikolić pokazuju značajnu sličnost u rječniku. Nasuprot tome, donje grane prikazuju D. Abazovića i M. Spajića u odvojenim granama, dok ministri F. Ivanović i M. Gorčević dijele slične leksičke izbore, dijeleći jednu granu. Zanimljivo je da srednja grana ističe zajednički vokabular predsjednika Crne Gore i predsjednika Skupštine A. Mandića, uprkos tome što pripadaju različitim strankama. Takođe je neočekivano da se J. Milatović nalazi u srednjoj grani, a ne u očekivanoj donjoj grani, s obzirom na njegovu partijsku pripadnost.

Na osnovu analize leksike svakog pojedinačnog segmenta i statističkih podataka koji se odnose na ključne pasuse i obilježene riječi odnosno učestalost frekvencije leksike (*z-score*), izdvojili smo sve riječi u prekomjernoj upotrebi (*overused*) i čija je upotreba znatno iznad prosjeka. Na dijagramu *Hyperbase* programa takve riječi očitavaju se u grafikonima koji zauzimaju mjesto iznad centralne horizontalne ose (ispod horizontalne ose su riječi koje imaju veoma nizak *z-score* i nijesu relevantne za analizu).

Počecemo interpretaciju od vrha stabla. Naime, na osnovu sakupljenih podataka, dio korpusa koji se odnosi na tvitove Andrije Nikolića najudaljeniji je u odnosu na ostale segmente korpusa usljed veoma malog broja obilježenih riječi koje osim toga imaju i nizak *z-score* čije se teme ne odnose na aktuelne društveno-političke procese već uglavnom na izbore: *standard, neposredni, partijski, izbori, Andrija Nikolić, poznaje, kojeg, pres, Konferenciju, kandidatom, procedure, sebi* [...].

Iz iste grane se račva dio korpusa sa tvitovima Danijela Živkovića koji ima veći broj obilježenih riječi sa visokim *z-scorom* i koje se uglavnom odnose na partijske izbore i nijesu u vezi sa širim društveno-političkim procesima poput evropskih integracija: *kandidat, Živković, izbore, tribini, bolje, predsjednika, DPS, Demokratske, partije, socijalista, skupu, poručio, kazao, reorganizaciju, moramo, možemo, posvećeno, viziju, nosilac [...]*.

Na sljedećoj najbližoj grani izdvaja se segment tvitova Borisa Mugoše koji karakteriše znatan broj obilježenih riječi koje se odnose na raznovrsne društveno-političke teme: *socijalni dijalog, demografiju, povećanje socijalnih davanja, kategorije, Parlament, sjednice, komisije, izmjene, predlog, samoupravi, kapitalnog, budžeta [...]*. Riječ *budžet* ima najvisočiji *z-score* za razliku od prethodnih tema čije su vrijednosti znatno niže.

Budući da se prethodni segmenti odnose na tvitove opozicionih političara, možemo zaključiti da je B. Mugoša najaktivniji među njima i da se bavi značajnim temama koje se tiču građana i šireg društvenog konteksta a njegova grana na Figuri (1) približava se ostalim segmentima korpusa.

Iz naredne grane račvaju se segmenti korpusa sa tvitovima predsjednika CG J. Milatovića i predsjednika Skupštine CG A. Mandića što ukazuje na izvjesnu bliskost obilježene leksike iako se pomenuti djelovi korpusa donekle udaljavaju. Relativna blizina ova dva segmenta može se objasniti time što se obilježene riječi sa najvišim *z-scorom* odnose na formalne fraze odnosno govorne činove čestitanja građanima (J. Milatović) i zahvaljivanja međunarodnim institucijama ili državama (A. Mandić). Napomenimo još da je ova vrsta frazeologije karakteristična za politički diskurs¹⁴.

U korpusu J. Milatovića prisutno je isticanje značaja predsjedničke funkcije kada je riječ o donošenju zakona dok A. Mandić ističe značaj funkcije predsjednika Parlamenta Crne Gore u međunarodnim odnosima sa drugim državama (na primjeru Turske) i sa iseljenicima.

U prethodnim slučajevima, uočavamo formalnu upotrebu jezika što je u suprotnosti sa karakteristikama diskursa tvitova kao posebnog jezičkog varijeteta koji se odlikuje neformalnom jezičkom upotrebom odnosno stilom.

Četvrta grana (koja se nalazi između prethodno opisane i posljednje dvije koje se odnose na tvitove ministara u Vladi i premijera) obuhvata dio korpusa tvitova bivšeg premijera CG, D. Abazovića. Obilježene riječi odnose se na teme kojima se bavila njegova 43. Vlada CG uz upoređivanje sa prethodnom (42. Vladom CG) i aktuelnom 44. Vladom CG. Teme koje su imale najveći *z-score* su: *milioni, prihodi, promet, zatečeno stanje, takmičenje, poređenje, promet, brojke, trajekt Lepetani* [...]. D. Abazović je koristio Tviter kao platformu za promociju evropskih integracija Crne Gore, tvitujući o projektima i inicijativama koje su usmerene na unapređenje vladavine prava, borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Iako nije direktno pominjao evropske integracije u tvitovima, jasno je povezivao svoje aktivnosti sa evropskim vrijednostima i standardima, koristeći hašhtag #ME&EU kao simbol posvećenosti Crne Gore procesu pristupanja Evropskoj uniji ali i na retoričkom planu, aludirajući na EU integracije putem metaforičnog iskaza [...] *Crna Gora na pravom putu* [...]. Aktuelnošću tema kojima se bavi ovaj korisnik X mreže mogla bi se objasniti bliskost na dijagramu *Analize stabla* njegovog segmenta i korpusu sa segmentima koji obuhvataju predstavnike Vlade.

Peta, pretposljednja grana, obuhvata segment korpusa tvitova premijera Milojka Spajića u kojoj preovladava riječ *Vlada*, sa najvećim *z-scorom* (+7,66). Veoma su karakteristične i riječi: *kompanije, investitori, finansiranje, popis, razvoj, biznis, digitalizacija, projekti, zahtjevi* [...]. Dakle, teme su aktuelne i odnose se na različite društveno-ekonomske aspekte.

Iz posljednje šeste grane računaju se dva segmenta što ukazuje na određenu blizinu korpusa tvitova ministra Filipa Ivanovića i ministarke Maide Gorčević.

Tvitovi F. Ivanovića su uglavnom pisani na engleskom jeziku dok su tvitovi M. Gorčević na crnogorskom i na engleskom. Činjenica da su tvitovi F. Ivanovića pisani isključivo na engleskom jeziku moglo bi da ukaže na određenu distanciranost u odnosu na građane CG kao i na korisnike mreže X koji ne govore engleski jezik. U tvitovima Filipa Ivanovića dominira veliki broj tema sa visokim *z-scorem* koje se vezuju za *inostrane poslove, integracije, EU institucije, Brisel, Uniju, NATO saveznike, bilateralne odnose, saradnju, partnere, članstvo, i ostale teme u vezi sa međunarodnim odnosima i EU integracijama* [...]. Kvalitativnom analizom, uočeno je da je on poštovao razgraničenja svojih ovlašćenja kao ministra vanjskih poslova i Maide Gorčević kao ministarke evropskih poslova. Tokom svog mandata, sa izuzetkom prvih nekoliko dana nakon imenovanja, uglavnom je retvitovao zvanični nalog Ministarstva vanjskih poslova, držeći se zvaničnih komunikacija, bez direktnog komentarisanja tema vezanih za evropske integracije.

U korpusu tvitova Maide Gorčević uočava se manje tema, niži je *z-score* najfrekventnijih riječi a među njima dominiraju: *Vlada CG, Brisel, evropske institucije, EU_EESC, sprovođenje, pregovarački proces, izvještaj, panel* [...]. Kvalitativna analiza korpusa ukazuje na to da je M. Gorčević bila veoma aktivna u ovom periodu i da se kroz komunikaciju na Tviteru (X-u) fokusirala na promovisanje ključnih aspekata njenog rada i Vladine politike u kontekstu evropskih integracija. Neke od ključnih tema koje su bile u fokusu tokom prvi 100 dana rada Vlade odnosile su se na: (1) proevropski fokus – šaljući poruku da je Vlada posvećena ostvarivanju članstva u Evropskoj uniji do 2028. godine; (2) pravosudne reforme – naglašavajući značaj pravosudnih reformi za finalizaciju pregovaračkih poglavlja 23 i 24; (3) promociju inkluzivnog pristupa – učešće manjinskih grupa i civilnog društva u procesu integracija; (4) naglašavanje diplomatske aktivnosti – akcentujući brojne sastanke sa predstavnicima država članica EU kao i država Zapadnog Balkana u obezbjeđivanju podrške u integracionom procesu, očuvanju dobrosusjedskih odnosa i regionalne saradnje.

U nastavku ćemo pokušati da odgovorimo na pitanja postavljena u uvodnom dijelu rada. Očekujemo da će rezultati mikrotektualne i makrotektualne analize omogućiti da objasnimo još neke aspekte tvitova iz našeg korpusa.

Kvalitativna analiza korpusa

Kvalitativna analiza bavi se načinom na koji se oblikuje propozicioni sadržaj iskaza putem aktualizacije kategorija vremena, prostora, lica i modalnosti. Š. Bali¹⁵ razlikuje pojmove *dictum* i *modus* te navodi da se frastičkom odnosno propozicionom aktualizacijom odvija prelazak iz *jezika* u *diskurs*. Aktualizacija se odvija na više nivoa i podrazumijeva: *deiktičku* (spacio-temporalnu i aktualizaciju lica koje se odnose na elemente propozicionog sadržaja–*dictum*), *modalnu* kojom se dodjeljuje *modus* propozicionom sadržaju–*dictum*) i aktualizaciju kojom se pojedini iskaz pripisuje određenom semiotском kodu (grafička za pisani kod, fonetska za usmeni)¹⁶.

Budući da u našem korpusu analiziramo tvitove više političara tokom istog perioda, za očekivati je da će se oni referirati na iste ili slične događaje te je upravo analiza načina (*modus*) na koji se aktualizuje određeni sadržaji iskaza (*dictum*) relevantna za interpretaciju poruka i ideologija koje iz njih proističu.

Mikrotektalna analiza – osvrt na leksiku

U ovom dijelu rada ukazaćemo na prisustvo leksičkih elemenata koji imaju značajnu ulogu u diskursu i projektovanju željene poruke ili slike o sebi. Riječ je o leksici koja može da ima snažno evaluativno i asocijativno značenje (*markirane riječi*) i može da izazove jake emocije, pozitivne ili negativne, zatim o leksici koja na semantičkom planu nije dovoljno jasna i o čijem značenju ne postoji društveni konsenzus tkz. *prazne* odnosno *nejasne riječi* kojima se u različitim društvenim kontekstima označava različiti sadržaj (*označeno*) i koje u političkom diskursu ostavljaju prostor za različita tumačenja (*demokratija i sl.*) kao i riječi i izrazi kod

kojih se očekuje da ih sagovornici protumače, svako na svoj način, odnosno da *popune prazninu*. Pored toga, postoji i *ograničeni kod*, odnosno upotreba leksike čije značenje ne mora da bude poznato svim učesnicima u komunikaciji već se vezuje za konkretni kontekst koji razumiju samo osobe koje su se bave datim temama.

Svi ovi elementi prisutni su u manjoj ili većoj mjeri u korpusu koji smo analizirali. Osvrnućemo se na elemente koji su nam se učinili najzanimljivijim u tvitovima M. Spajića i J. Milatovića budući da su oni veoma aktivni na X mreži.

Prazne riječi

J.M.: *snažna i pravedna država vladavine prava, reforme;*

M.S.: *jaka kultura, stabilnost, reforme, optimizam, standard, vladavina prava.*

Popuniti prazninu

J.M.: *nove prilike, dalji napredak, profitabilnost, pristupačnije društvo, gradimo bolju budućnost, zajedničkim koracima;*

M.S.: *evropska budućnost, dalji ekonomski razvoj, standardi usluga, prosperitetnija budućnost.*

Markirane riječi

J.M.: *zarobljena institucija, nepotizam;*

M.S.: *hibridne prijetnje, neofašizam, neonacizam.*

Ograničeni kod

J.M.: *marža, princip regate (CG kao zemlja koja je najdalje odmakla u pregovorima sa EU, zalaže se za princip **regate** i naše očekivanje je da do 2028. postanemo država članica. www.X.com);*

M.S.: *hedžing, pregovaračka poglavlja 23. i 24., digitalizacija (Sjajna vijest od Ministarstva finansija – zahvaljujući **hedžingu** rata za januar manja 4 miliona eura!* www.X.com).

Lične zamjenice

Kada je riječ o upotrebi ličnih zamjenica u funkciji subjekta, karakteristična je zamjenica prvog lica jednine i množine (*ja* i *mi*) kao i zamjenice drugog lica (*ti* i *vi*) koje označavaju subjekat koji je prisutan u komunikativnoj situaciji. Frekventnom upotrebom glagola *biti* u prvom licu jednine (*ja*) ističe se J. Milatović sa 105 pojavljivanja od ukupno 229 u cijelom korpusu. Ovakva upotreba prvog lica jednine mogla bi da ukaže na preuzimanje odgovornosti za izrečeno. Osim toga, isti autor tvitova koristi i zamjenicu *mi* (19) što ukazuje na podjelu odgovornosti sa ostalim učesnicima u komunikaciji kao i zamjenicu *vi* (1), direktno obraćanje.

M. Spajić takođe ima visoku frekventnost upotrebe glagola *biti* u prvom licu jednine (*ja*) i to 56/229 ali je kod njega podjednako izražena i upotreba zamjenice *mi*, sa glagolom *biti* 15 puta, dok ukupno u njegovim tvitovima bilježimo 53 pojavljivanja zamjenice *mi*.

Ako uporedimo prethodne podatke, oni ukazuju na to da M. Spajić iskazuje veću namjeru da podijeli odgovornost za izrečeno sa drugima kao i da se pozicionira kao dio kolektiva.

U tvitovima M. Gorčević uočljiva je manja zastupljenost ličnih zamjenica subjekta koji se vezuju za komunikativnu situaciju: 28 zamjenica prvog lica jednine *ja* (preuzimanje odgovornosti), 18 zamjenica prvog lica množine *mi* (podjela odgovornosti).

Od opozicionih političara, B. Mugoša koristi zamjenicu prvog lica jednine *ja* (28) slično kao i M. Gorčević čime pokazuje spremnost za preuzimanje odgovornosti za izrečeno i bliži je po tom aspektu političarima koji vrše vlast.

Za razliku od tvitova gorenavedenih političara, A. Mandić samo 6 puta koristi zamjenicu *ja*, 5–*mi* i 0–*vi* što ukazuje na odsustvo preuzimanja i podjele odgovornosti kao i činjenicu da se njegov diskurs ne vezuje za lica prisutna u komunikativnoj situaciji.

Ostali kandidati, i vlasti i opozicije, još manje koriste zamjenice *ja* i *mi* kao i zamjenice drugog lica (*ti* i *vi*) što ukazuje na nespремnost da se preuzme ili podijeli odgovornost za izrečeno.

Kada je riječ o zamjenici trećeg lica, u diskursu A. Mandića dominira upotreba trećeg lica množine *oni* (74) što ukazuje na činjenicu da je subjekat odsutan iz komunikativne situacije.

Zamjenice trećeg lica množine *oni* prisutne su u značajnoj mjeri i u tvitovima M. Spajića (65), J. Milatovića (56), M. Gorčević (27) i B. Mugoše (26) dok se frekvencija ove zamjenice kod ostalih autora tvitova kreće od 6–13.

Upotreba zamjenice trećeg lica množine (oni)

Strategija polarizacije, odnosno pozitivnog samopredstavljanja i negativnog predstavljanja drugog, je česta pojava u političkom diskursu. Zamjenica prvog lica jednine *ja* u tom slučaju referira na pozitivne dok zamjenica trećeg lica jednine i množine nerijetko inferira negativne sadržaje¹⁷.

Tokom analize našeg korpusa, uočili smo značajno prisustvo zamjenice trećeg lica množine (*oni*) u tvitovima A. Mandića. Sa ciljem da utvrdimo da li je u diskursu tvitova prisutna argumentativna strategija polarizacije, odnosno pozitivnog samopredstavljanja ili negativnog predstavljanja drugog¹⁸ izveli smo listu konkordanci uz zamjenicu trećeg lica množine *oni* kod gorenavedenog korisnika X mreže i uporedili je listama konkodranci uz zamjenicu *oni* u diskursu J. Milatovića i M. Spajića.

U donjem tekstu slijede liste konkordanci:

Andrija Mandić: *moraju, Mandić, su, biti, obezbjeđenja, pomognu, kažnjeni, gospodinu, sjeveru, spremni, učinili, vršili, žive, koju, državljanstva, 2020, njihovu, promjenu, saziv, dobra, jaka, čine, nasilje, izabran, rade, ljudski, zajednički, predlog, veliku, ženama, kraju, novi, nad, vlast, poželio, dok, mu, nego, parlamenta, upravo.*

Lista konkordanci za zamjenicu *ja* nije dostupna.

Milojko Spajić: *imati, značajniju, završetku, Januaru, povećanje, rast, budućnost, reformi, u, po, kroz, ali.* Lista konkordanci za zamjenicu *ja* nije dostupna.

Jakov Milatović: *predstavnik, crnogorskih, mnogih, stvaraju, postali, iseljenika, dom, Upravo, drugih, broj, veliki, naroda, uz.* Lista konkordanci za zamjenicu *ja*: 32, *pod, mjesto, svoje, ali, CG, i.*

Iz prethodno navedenog, uočljivo je da u konkordancama M. Spajića i J. Milatovića nema riječi koje inferiraju negativne stavove prema licima koja nijesu prisutna u komunikativnoj situaciji. Za razliku od njih, A. Mandić povremeno koristi ovu zamjenicu kako bi određena lica ili grupe koje imenuje zamjenicom *oni* prikazao u negativnom svijetlu pritom ističući pozitivne sadržaje koji se referiraju na njega odnosno na instituciju koju predstavlja (*Istakao je da je Skupština Crne Gore uradila mnogo više po pitanju reformi u društvu i samim tim evropskih integracija za prethodnih par mjeseci otkako je izabran novi saziv nego što su to učinili oni koji su vršili vlast prije promjena 2020. godine*).

Sintaksičke karakteristike tvitova

U okviru kvalitativne analize diskursa, osvrnućemo se na složenost sintakse u tvitovima iz našeg korpusa i to: sintaksičku složenost, intonaciju i modalnost.

Sintaksička složenost

Analizom korpusa tvitova došli smo do zaključka da je opravdana teza da uprkos ograničenju slovnih mjesta, ovaj žanr može da se odlikuje veoma složenom sintaksom.

Takav je slučaj sa tvitovima M. Spajića kod kojeg se naviše uočava prisustvo složenih rečeničnih struktura poput uzročnih, posljedičnih, ciljnih, dopusnih, opozitivnih, poredbenih klauza što ukazuje na eksplicitnost, argumentativnu podršku, direktnost, narativnu ilustraciju, detaljno opisivanje. O tome svjedoče veznici: *jer, zato, kako bi, ali, kao, od*, i sl. Prisutne su i upitne klauze uz postavljanje pitanja i istovremeno nuđenje odgovora (*Kako želimo da učinimo Crnu Goru bogatom i prosperitetnom CG? Tako što ćemo dovesti kompanije koje su decenijama među najuspešnijim na svijetu.*).

Na pragmatičkom planu navedena složenost sintakse može se interpretirati kao pribjegavanje strategiji pozitivnog samopredstavljanja, odavanja utiska pouzdanosti i obaviještenosti.

Intonacija

Na pragmatičkom planu intonacija ima značajnu ulogu jer utiče na uvjerljivost iskaza i pridobijanje sagovornika za iskazane stavove.

U analiziranom korpusu, tvitovi M. Spajića ističu se učestalom upotrebom eksklamativnog rečeničnog modaliteta, sa 44 uzvičnika. U tvitovima J. Milatovića takođe je prisutna naglašena intonacija (37) dok u tvitovima A. Mandića ima 5 takvih klauza. Za razliku od njih, u tvitovima ostalih političara izostaju oznake intonacije.

Modalnost

U analizi diskursa modalnost predstavlja značajan kriterijum jer odražava uvjerenost govornika u izrečeno. Kako navodi Vuković-Stamatović¹⁹, sa stanovišta systemske funkcionalne gramatike, modalnost označava stav pisca ili govornika prema prezentovanoj propoziciji. Analiza političkog diskursa interesuje se za stepen validnosti izrečenog koji političar želi da istakne. Dalje se navodi da Simon-Vanderbergen razlikuje 3 tipa modalnosti: *asertivnu* (visok stepen isticanja validnosti), *tentativnu modalnost* (nizak stepen validnosti), *neutralnu modalnost* (ne ističe se validnost).

Dž. E. Ričardson²⁰ podsjeća da modalnost održava govornikov stav o istinitosti odnosno iskrenosti tvrdnje izražene njegovom propozicijom/iskazom i da modalnost omogućava da se u analizi proučavaju veze (na dva nivoa): između a. *forme* i *sadržine* i između b. *sadržine* i *funkcije* (modalnost). *Modalnost istinitosti* može se stepenovati od apsolutne kategoričnosti (buduće vrijeme) preko različitih stepena umanjivanja kategoričnosti. *Modalnost dužnosti* odnosi se na buduće radnje i konkretno na stepen uvjerenosti govornika/pisca u opravdanost pravca akcije odnosno načina na koji bi određene odluke trebalo da se realizuju.

Kada je riječ o analiziranom korpusu, u tvitovima M. Spajića kao i u nešto manjoj mjeri u tvitovima J. Milatovića prisutna tkz. *makromodalnost*²¹ odnosno asertivna modalnost koju karakteriše visok stepen isticanja validnosti na nivou čitavog teksta.

Asertivna modalnost sa visokim stepenom isticanja validnosti iskaza očituje se kroz prisustvo nemodalizovanih glagola što ukazuje na najveći stepen uvjerljivosti iskaza, zatim široko rasprostanjenu upotrebu prostog futura, modalnih pomoćnih glagola, imenica sa modalnim značenjem, priloga učetalosti i poređenja, evaluativnih pridjeva, superlativa, metakomentara, intonacije.

Navešćemo primjere asertivne modalnosti koja karakteriše tvitove premijera M. Spajića na X.com tokom prvih 100 dana 44. Vlade CG:

– *nemodalizovani glagoli (prezent, perfekat, futur): očekujemo* – 2. Semantika i pragmatika upotrebe prostog futura ukazuje na to da se ostvarenje radnje izražene prostim futuroom ne dovodi se u pitanje: *ću /lično ću* – 3, *ćemo* – 17/44, *će* – 51/217, *biće* – 4/12,)

Lično ću pratiti proces ispunjavanja preporuka, ali i jačati borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma!

– *modalni pomoćni glagoli: siguran sam* – 2 i sl.

[...] ***siguran sam*** da ćemo imati još dobrih vijesti, koje će nas približiti EU.

– *imenice s modalnim značenjem: fakat/činjenica* – 1

*Za sprovođenje reformske agende od ključne važnosti je **činjenica** da Parlament radi u punom kapacitetu...*

– evaluativni pridjevi: *nevjerovatan* – 1, *sjajan* – 3, [...]

Sjajna vijest od Ministarstva finansija – zahvaljujući hedžingu rata za januar manja 4 miliona eura!

*Pretvaranje neprofitabilne male kompanije u low-cost diva sa 23k+ zaposlenih je **nevjerovatan poduhvat**, naročito na toliko konkurentnim tržištima.*

– superlativi: *najbolji* – 6, *sjajan* – 3, *izuzetan* – 11, i sl.

*Jasno je da su **izuzetni** rezultati 44. Vlade i Parlamenta probudili integracioni proces, a aktuelna geopolitička situacija otvorila novu šansu Crnoj Gori, koju **ne smijemo** propustiti!*

(+deontička modalnost)

– metakomentari: *ne znam* – 1

*Od 2000-ih **ne znam** nijednu zemlju da se razvila na pravi način, a da nije imala JBIC, Japansku Banku za međunarodni razvoj, kao ključnog partnera.*

– intonacija: 44 uzvičnika odnosno 44 klauze/rečenice u eksklamativnom modalitetu:

Uz bakinu podršku, nebo je granica. Omogućili smo i da starost bude dostojanstvena! Januarsku penziju od 450 eura će primiti 74000 naših građana.

Sve ide po planu! ME

Deontička modalnost (*želje, dozvole, obaveze, dužnosti*) je takođe u značajnoj mjeri prisutna u tvitovima M. Spajića. Ovaj tip modalnosti ima za cilj da uvjeri i natjera sagovornike da prihvate iskazane stavove i da se slože sa njima: *mora* – 8, *moramo* – 6, *moraju* – 1, *ne smijemo* – 2, *treba* – 2, *potrebno je* – 3, *neophodno je* – 1, *želimo* – 12, *obaveza* – 5, *imperativ* – 1, *zadatak* – 1

*Pred nama je istorijski momenat koji **moramo da** iskoristimo!*

*Sa tim u Crnoj Gori više **ne smije** biti kompromisa.*

*Popis **da bude** izraz međusobnog povjerenja.*

***Postići** najširi konsenzus oko sprovođenja Popisa.*

Tentativna (slaba) modalnost prisutna je u manjoj mjeri u tvitovima M. Spajića. Ona podrazumijeva nizak stepen validnosti i uvjerenosti u iskaz ili stav (prisutna u situacijama kada je govornik suočen sa protivargumentima (debate, intervju i sl.). *Epistemička modalnost* postiže se upotrebom

- *potencijala za izražavanje hipotetičkih situacija: trebalo bi – 4, mogli bi – 5, ostali glagoli + bi – 22,*

*Dogovor oko izbora VDT-a i kompletiranje Sudskog savjeta **trebalo bi** da imaju prioritet, jer će ubrzati integracioni put! (M. Spajić, X.com)*

- *modalne imenice: šansa – 4, mogućnost – 2*

*Na današnji dan nije samo izabran VDT već je data **šansa** EU budućnosti Crne Gore. (M. Spajić, X.com)*

- *glagoli mišljenja kojima se ublažava tvrdnja: smatram – 1, vjerujem – 4.*

U cilju poređenja, u dijelu koji slijedi hijerarhijski ćemo navesti podatke o stepenu modalnosti tvitova ostalih kandidata dobijenih putem kvantitativne analize:

J. Milatović

Asertivna modalnost: *Znam – 1, Sigurno – 1, Siguran sam – 2, Radimo na – 1,*

Lično ću – 1, Snažno ću – 1, Iskreno ću se zalagati – 1,

ću iskoristiti, istrajaću, na čemu ću predano i sa posebnom pažnjom raditi, koju ću [...] proslijediti, zalagaću se, građanima sam obećao da ću predano, nastaviću da, uskoro ću govoriti – 8, ćemo – 1,

Moje lično i profesionalno opredjeljenje je – 1

Intonacija – 37 uzvičnika (eksklamativni rečenični modalitet)

Superlativi (Najbolji – 8, Sjajan – 1, Izuzetan – 1),

Fakat/činjenica – 1

*Sprovedenjem neophodnih reformi čiji je cilj dobrobit svih građana, **dodatno ćemo približiti** Crnu Goru evropskoj porodici!*

*Zajedničkim naporima **radimo** na tome da Crna Gora postane prva naredna članica Evropske unije!*

*Kao Predsjednik CG **snažno ću se zalagati** za prava i jednakost svih, a naše različitosti isticati i njegovati kao najveću vrijednost crnogorskog društva.*

Deontička modalnost: *Mora – 13, Moramo – 9, Moraju – 2, Ne smiju – 1, Ne smijemo – 1, Neophodno je – 4, Potrebno je – 2, Želim – 8, Želio sam – 1, Želimo – 3, Imperativ – 1, Obaveza – 3, Zadatak – 1*

*Mladi su snaga koja oblikuje sutrašnji svijet, i **moramo im omogućiti** odgovarajuće poslovne, kulturne i socijalne prilike.*

Tentativna modalnost: *Bih – 1, Trebalo bi – 1, Što bi mogučilo – 1, Mogli bi/bilo bi moguće – 3, Ostali glagoli + bi (potencijal) – 19, Možemo – 1, Smatram – 3, Vjerujem – 4, Mislim – 1, Uvjeren sam – 5,*

Mogućnost – 6

*Ujedinjeni protiv svakog oblika diskriminacije **možemo** izgraditi društvo u kojem će svaki pojedinac imati jednake šanse i mogućnosti.*

Prisutna je i česta subjektivna modalizacija – lični doživljaj:

Radujem se *budućoj saradnji i nastavku dijaloga ka zajedničkim evropskim ciljevima.*

Ako uporedimo rezultate prethodna dva političara, veći stepen asertivne modalnosti kod M. Spajića proističe iz razlika u upotrebi *prostog futura* 75 vs. 12, zatim u upotrebi superlativa 20 vs. 10, intonacije 44 vs. 37. Kod J. Milatovića više je zastupljena deontička modalnost 49 vs. 42 mada razlike nijesu toliko značajne. Tentativna modalnost je gotovo podjednako zastupljena u oba segmenta tvitova, kod M. Spajića 46 vs. 45 kod J. Milatovića.

A. Mandić

U tvitovima A. Mandića preovladavaju deontička i tentativna (slaba) modalnost. Asertivna modalnost je prisutna u mnogo manjoj mjeri nego kod prethodno opisanih segmenata korpusa ali znatno više u poređenju sa preostalim segmentima.

Asertivna modalnost: *Znam* – 2, *Sigurno* – 2, Intonacija – 5 uzvičnika (eksklamativni rečenični modalitet), Superlativi (*Najbolji* – 1, *Sjajan* – 1, *Izuzetan* – 1), ukupno 12 jezičkih elemenata.

Deontička modalnost: *Mora* – 4, *Moramo* – 1, *Moraju* – 4, *Ne smijemo* – 1, *Treba* – 12, *Potrebno je* – 1, *Želim* – 9, *Želio bi* (vladika) – 1, *Želimo* – 1, *Imperativ* – 2, *Obaveza* – 5, *Zadatak* – 7, ukupno 48.

Tentativna modalnost: *Trebalo bi* – 1, Ostali glagoli + *bi* (potencijal) – 26, *Mislim* – 1, *Uvjeren sam* – 2, *Relativno* – 1, *Nekako* – 1, ukupno 32.

U nastavku ćemo predstaviti rezultate analize tvitova ostalih političara. Na osnovu dobijenih rezultata analize, uočavamo da tvitove zastupljene u segmentima korpusa koji predstavljaju političare navedene u donjem tekstu generalno odlikuje niži stepen validnosti iskaza. Kod njih preovladava deontička modalnost čija je funkcija da ubijedi i pridobije sagovornike za izrečene stavove. Asertivna modalnost je slabo zastupljena dok je u pojedinim segmentima korpusa u potpunosti odsutna iz dikursa.

B. Mugoša

Asertivna modalnost: *Znam* – 1, *Hoću/ću* – 2, *Fakat/činjenica* – 1, ukupno 4.

Deontička modalnost: *Mora* – 3, *Moramo* – 1, *Moraju* – 3, *Treba* – 7, *Potrebno je* – 1, *neophodno je* – 3, *Želim* – 3, *Želimo* – 1, *Obaveza* – 1, ukupno 23.

Tentativna modalnost: *Nije moglo* – 1, *Trebalo bi* – 2, *Ostali glagoli + bi* (potencijal) – 5, *Vjerujem* – 1, ukupno 9.

M. Gorčević

Asertivna modalnost: Superlativ (*Najbolji* – 2), ukupno 2.

Deontička modalnost: *Treba* – 4, *Želim* – 2, *Želimo* – 4, *Obaveza* – 9, *Zadatak* – 1, ukupno 20.

Tentativna modalnost: *Trebalo bi* – 1, *Ostali glagoli + bi* (potencijal) – 8, *Vjerujem* – 1, ukupno 10.

D. Živković

Asertivna modalnost: Superlativi (*Najbolji* – 1, *Sjajan* – 1), ukupno 2.

Deontička modalnost: *Mora* – 1, *Moramo* – 8, *Morate* – 1, *Moraju* – 1, *Ne smijemo* – 1, *Treba* – 2, *Potrebno je* – 2, ukupno 16.

Tentativna modalnost: *Trebalo bi* – 1, *Ostali glagoli + bi* (potencijal) – 2, ukupno 3.

D. Abazović

Asertivna modalnost: Nijesu prisutni izrazi koji ukazuju na visok stepen validnosti izrečenog.

Deontička modalnost: *Treba* – 3, *Želimo* – 1, *Obaveza* – 3, *Zadatak* – 1, ukupno 8.

Tentativna modalnost: *Trebalo bi* – 1, *ostali glagoli + bi* (potencijal) – 2, ukupno 3.

F. Ivanović

Asertivna modalnost: Nijesu prisutni izrazi koji ukazuju na visok stepen uvjerenosti u izrečeno.

Deontička modalnost: *Ne smijemo* – 2, *Obaveza* – 2, *Zadatak* – 2, ukupno 6.

Tentativna modalnost: *Trebalo bi*–1, ostali glagoli + *bi* (potencijal)–2, ukupno 3.

A. Nikolić

Asertivna modalnost: Nijesu prisutni izrazi koji ukazuju na visok stepen uvjerenosti u izrečeno.

Deontička modalnost: *Moramo* – 1.

Tentativna modalnost: *Bih* – 1, Ostali glagoli + *bi* (potencijal) – 3, ukupno 4.

Makrotekstualna analiza – Retorika političkog diskursa tvitova

U ovom dijelu rada, osvrnućemo se na retoriku u tvitovima crnogorskih političara, posebno na konceptualnu metaforu. Politički diskurs utiče na stvaranje i usvajanje ideologija. Michael J. Reddy istakao je i proučavao važnost metafore u komunikaciji.

George Lakoff i Mark Johnson²² smatraju da je metafora uobičajeni dio jezika a ne njegov neobični, izvanredni dio. Zahvaljujući njihovoj teoriji, danas se metafora posmatra kao jedna od osnovnih karakteristika čovjekove jezičke aktivnosti i mišljenja. Metafora prožima sve oblike i oblasti čovjekove egzistencije i ona se realizuje s koncepta na koncept (koncepti su mentalne reprezentacije koje se odnose na predmete, događaje, pojmove). Ona dovodi u vezu koncepte a ne leksičke realizacije. Osnovna funkcija metafore je razumijevanje. Zasnovana je na iskustvu i događajima. Konceptualne metafore u stanju su da konceptualizuju životna iskustva i osjećanja. Način na koji mislimo o osjećanjima jeste da ih zamišljamo kao da ona zaista fizički postoje²³.

Teorija konceptualne metafore uvodi pojam *highlighting* (istaći) da bi označila selektivan način na koji su semantički elementi iz *izvornog domena* (*source*) preneseni u *ciljni domen* (*cible*), dok se pojam *hiding* (sakriti) odnosi na izostavljanje ostalih elemenata iz izvornog domena. Najčešće se samo nekoliko semantičkih konstituenata (semi, semički konstituenti riječi i izraza) prenosi iz doslovnog u metaforično značenje²⁴.

U analiziranom korpusu zastupljene su retoričke figure a naročito *konceptualna metafora*. U političkom diskursu najpoznatija je konceptualna metafora vezana za ratovanje i rat.

Kod M. Spajića bilježi se uglavnom *konceptualna metafora* koja se vezuje za *građevinarstvo* (u *ciljnom domenu*). Njome se konceptualizuju pojave iz *izvornog domena* poput: *državne institucije, društvo, ekonomija, međunarodna saradnja*. Tako su uočene sljedeće konceptualne metafore: *izgradnja društva, graditi ekonomiju, odgovorne pojedince spremne da grade mostove za našu evropsku budućnost, graditi partnerstva, temeljiti snagu na, uspostaviti čvrst temelj, postaviti kvalitetne temelje, napraviti dobre temelje, biti temelj. (Popis stanovništva mora biti proces koji je izraz međusobnog povjerenja, a njegovi rezultati biće osnova za izgradnju društva po mjeri naših građanki i građana. Za svega dva mjeseca napravili smo dobre temelje za 2024. godinu i vjerujem da imamo razloga za optimizam u pogledu realizacije naših ciljeva)*. Napomenimo da je ova vrsta konceptualne metafore veoma frekventna i u ostalim žanrovima političkog diskursa.

U tvitovima J. Milatovića prisutan je bogatiji repertoar *konceptualnih metafora*: koncepti iz *izvornog domena* poput: *međudržavni odnosi, institucije, Ombudsman, budućnost, prosperitet*, prenose se u *ciljni domen* putem koncepta *građevinarstvo* (*izgradnja stabilnih međudržavnih odnosa, izgraditi okruženje, izgraditi društvo, Ombudsman nije samo institucija već most između građana i vlasti, omogućava stvaranje podloge za uspješnu internacionalnu karijeru, grade bolje temelje za radnu snagu*);

- koncepti iz *izvornog domena država, društvo*, vezuju se za koncepte *putovati, kretati se* (*Crna Gora je na na pravom putu, ovo je korak naprijed. Tim činom započet je oporavak grada i utabana staza snažnog ekonomskog i društvenog razvoja [...]*);
 - koncept (*izvorni domen*) *kontrola institucija*, u *ciljnom domenu* prenosi se posredstvom konceptualne metafore *staviti pod lupu* (*Dosadašnji sistem koji pod lupu stavlja članove školskih odbora ili popisnih komisija, [...]*);
 - koncept (*izvorni domen*) *uspostavljanje crnogorske diplomatije* (...) prenosi se u *ciljni domen* kao koncept *začeti* (*Cetinje, mjesto gdje je stvarana crnogorska državnost i, prije vijek i po, začeta crnogorska diplomatija, postaje epicentar diplomatskih susreta.*);
 - koncepti iz *izvornog domena rezultat zajedničkih napora u vezi sa popisnom normativom, proglašenje zakona*, prenose se u *ciljni domen* putem koncepta *začeti* (*Time su zaokruženi normativni preduslovi za početak popisa, koji su plod širokog političkog i društvenog dijaloga.*);
 - za koncept *institucije* (*izvorni domen*) vezuje se više konceptualnih metafora u *ciljnom domenu*: *ratovati* (*zarobiti*) (*Moramo stvoriti uslove da se [...] oslobodi imidža zarobljene institucije, [...]*);
 - za koncept *vrijedno i odgovorno raditi* (*izvorni domen*) koristi se konceptualna metafora *tkati* (*Divim se požrtvovanom radu svih doktora i medicinskog osoblja koji su svoju humanost utkali u temelje ove važne institucije.*);
 - koncept *politika* odnosno *privilegije koje pojedinci imaju baveći se politikom* (*izvorni domen*) vezuje se koncept *fotelja* u *ciljnom domenu* (*Život nije fotelja.*).
- Osim toga, na retoričkom planu, u diskursu tvitova J. Milatovića prisutne su *personifikacija* ([...] *da je proces proširenja živ.*) i *ironija* ([...] *Život nije fotelja. [...]*) "*pobjednici*" *tranzicije* i "*uspješni*" *političari bezbrižno uživaju u enormnom bogatstvu čije porijeklo nikad nije ispitano na valjan način [...]*).

Argumentativne strategije ²⁵

Topikalizacija

Topikalizacija podrazumijeva isticanje na početku iskaza određenih informacija čime se postiže različita komunikativna perspektiva odnosno, usmjeravanje pažnje na različite djelove informacija.

Tokom prvih sto dana 44. Vlade CG, upriličeni su brojni susreti crnogorskih zvaničnika sa predstavnicima EU i međunarodne zajednice. Uočili smo značajne razlike u načinu na koji pojedini političari o tome izvještavaju svoje sagovornike na X mreži.

M. Spajić najčešće na početku iskaza ističe titulu i ime zvaničnika sa kojima se sastaje a nakon toga, svoju ulogu. Uočen je manji broj primjera u kojima je na početku iskaza istakao sopstvene aktivnosti. Osim toga, ističe i samu aktivnost kao temu (sastanak, i sl.):

Sa britanskom ambasadoricom Don Meken razgovarao sam [...] Sa generalnim sekretarom NATO-a, Jensom Stoltenbergom, razgovarao sam o [...] Sa specijalnim izaslanikom britanskog premijera za Zapadni Balkan lordom Stjuartom Pičom razgovarao sam o planovima za 2024. godinu. [...]

Ovakav pristup u komunikaciji, moguće je da ukazuje na određenu učtivost ali može da bude i odraz strategije *legitimizacije* (isticanja povezanosti sa međunarodnom zajednicom odnosno pozivanje na nju). Pored toga, povremeno je prisutno isticanje sopstvenih aktivnosti uz subjektivnu modalizaciju iskaza (*Imao sam zadovoljstvo da [...]*): *Imao sam zadovoljstvo da prvi zvaničan sastanak nakon izbora 44. VladaCG imam sa predsjednicom Evropske komisije, Ursulom fon der Lajen. [...]*

Kada govori o aktivnostima i susretima u unutrašnjoj politici, M. Spajić često kao temu na početku rečenice ističe svoje aktivnosti: *Tim povodom sastao sam se sa predstavnicima privrednih udruženja i sindikata, jer smatram da [...]*.

U diskursu J. Milatovića često se ističe sama aktivnost kao glavna tema na početku rečenice (veoma su frekventne glagolske imenice: *sastanak, susret, radni ručak, na sastanku sa, i sl.*) što upućuje na skraćivanje koje je karakteristično za diskurs tvitova: *Sastanak sa predsjednicom Evropske komisije Ursulom fon der Lajen [...]. Susret sa pomoćnikom državnog sekretara SAD, Džejsom O'Brajenom.*

Radni ručak sa potpredsjednicom Vlade i ministarkom vanjskih poslova Slovenije [...]
Susret sa predsjednikom Francuske @EmmanuelMacron u Jelisejskoj palati i snažna podrška Francuske našoj zemlji na evropskom putu. [...] *Srdačan i otvoren razgovor sa specijalnim izaslanikom EU za Zapadni Balkan lordom Stjuartom Pičom. [...]*

Kao jednu od dominantnih tema na početku rečenice uočavamo isticanje sopstvene aktivnosti ([...] *imao sam susret sa predsjednicom [...]*) nakon čega slijedi titula i ime zvaničnika sa kojim se sastao:

Sastao sam se danas sa ambasadorima zemalja članica EU, povodom završetka španskog predsjedavanja Evropskom unijom. [...]. Nastavljajući posjetu Ljubljani, imao sam susret sa predsjednicom Državnog zbora Slovenije Urškom Klakočar Zupančič @kloakocar. [...]

Prisutna je i povremena subjektivna modalizacija iskaza (*Bilo mi je zadovoljstvo da [...]*):

Bilo mi je zadovoljstvo susresti se sa potpredsjednikom, premijerom UAE i vladarom Dubajja HShkMohd i u prijateljskoj atmosferi razgovarati sa krunskim princem Khaled bin Mohamed bin Zayed Al Nahyan. [...].

Osim toga, povremeno je prisutna i topikalizacija odnosno isticanje teme na početku rečenice gdje se navodi titula, ime sagovornika ili povod susreta:

Sa komandantom NATO Savezničke komande za transformaciju generalom Filipom Lavinjeom razgovarao sam o [...].

Na poziv Njegovog Visokopreosveštenstva mitropolita crnogorsko-primorskog gospodina Joanikija, prisustvovao sam Božićnom prijemu u hramu Hristovog Vaskrsenja u Podgorici. [...]

Pragmatika diskursa tivtova

Pragmatika kao disciplina bavi se interpretacijom iskaza uz pomoć kontekstualnih informacija. Nastala je kao teorija *govornih činova* (Austin; Searl)²⁶ i zastupa stanovište da se jezičkim iskazima ne saopštavaju samo činjenice već se njima i djeluje na realnost. U zavisnosti od govornikovih komunikativnih namjera u stvaranju iskaza nastaju različiti govorni činovi, kao što su *izvinjenja, pohvale, obećanja, zahtjevi, prijetnje, proglašenja, imenovanja*, i sl. Analiza političkog diskursa proučava način na koji političari formulišu *govorne činove*. Pragmatika se bavi i analizom presupozicija i pragmatičkih implikatura.

Kao i ostali žanrovi političkog diskursa, konstatovali smo da diskurs tvitova obiluje govornim činovima. Kod J. Milatovića su veoma prisutni činovi *čestitanja* povodom određenih događaja ali i govorni čin *upozorenja*.

U narednom primjeru, možemo da konstatujemo govorni čin *upozorenja* koji je realizovan zajedno sa *presupozicijom* koju nije lako odmah uočiti jer je obično u drugom planu, plasira se kao zajedničko znanje i njome se obično aludira na nešto: *Danas sam obišao Institut za bolesti djece, gdje me je dr Velibor Majić, direktor Instituta, upoznao sa načinom rada i izazovima sa kojima se suočavaju, imajući u vidu da se djeca iz cijele Crne Gore liječe u ovoj ustanovi staroj preko 60 godina. Izazovi sa kojima se ova ustanova, u infrastrukturnom i kadrovskom smislu suočava, treba da budu iznad dnevne politike i u fokusu donosilaca odluka jer je zdravlje naših najmlađih prioritet cijelog društva.*

Moguća interpretacija ovog iskaza je da je presupozicija [*donosioci odluka se ne bave zdravljem djece*]. Izrečena je ilokucionim govornim činom *upozorenja* [*Izazovi sa kojima se ova ustanova, u infrastrukturnom i kadrovskom smislu suočava, treba da budu iznad dnevne politike i u fokusu donosilaca odluka [...]*]. Aludira se na to da u našoj zemlji [*zdravlje djece nije prioritet vlasti i da politika utiče na način da li će se i na koji način pomoći djeci*].

Ova informacija se plasira kao neosporna, a njena istinitost se podrazumijeva.

Tvitovi M. Spajića ukazuju na često prisustvo govornog čina *obećanja* koje je pojačano prilogom *lično*, predikatom u futuru ili referiranjem na prethodno dato ili ispunjeno obećanje:

Lično ću pratiti proces ispunjavanja preporuka, ali i jačati borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma!

Lično ću pristustvovati sjednici Manivala u Strazburu, kako bi napravili dodatan napor i izbjegli "sivu" listu koja bi nam ugrozila reputaciju i usporila nas na EU putu. Naš najvažniji zadatak je da ispunimo obećanja koja smo dali građankama i građanima Crne Gore.

Primjer *pragmatičke implikature* nalazimo u diskursu J. Milatovića u primjeru koji slijedi:

Učešće na Samitu EU – Zapadni Balkan ću iskoristiti da predstavim rezultate koje je Crna Gora postigla u prethodnih par mjeseci, naročito u oblasti vladavine prava.

Interpretacijom iskaza na osnovu semantičkih i pragmatičkih znanja vezanih za vanjezični kontekst, zaključujemo da bi implikatura mogla biti: [*u ranijem periodu vladavina prava je bila na niskom nivou, nije se razvijala*].

Zaključak

Analiza korpusa tvitova crnogorskih političara tokom prvih sto dana 44. Vlade Crne Gore kojom smo se bavili u ovom radu imala je za cilj da uz pomoć rezultata dobijenih putem kvantitativne analize realizovane posredstvom programa *Hyperbase web*, interpretiramo diskurs navedenih tvitova iz ugla kritičke analize diskursa.

Sprovedene analize, kvantitativna i kvalitativna, za predmet proučavanja imaju jezik odnosno način na koji političari formulišu svoje iskaze u komunikaciji putem X mreže i šta time postižu odnosno kakve stavove prenose.

Našim istraživanjem pokušali smo da interpretiramo način na koji crnogorski političari komuniciraju putem društvene mreže X sa ciljem da otkrijemo sličnosti i razlike među njima.

Zanimljivo je da je *Analiza stabla* sa jedne strane izdvojila predstavnike opozicije dok se na suprotnoj strani nalaze predstavnici Vlade. Po sredini stabla su segmenti korpusa tvitova predsjednika CG i predsjednika Skupštine CG. Jedan pripadnik opozicije, bivši premijer, nalazi se između posljednje dvije skupine. Statistička analiza teksta koja se odnosi na ključne pasuse i riječi u prekomjernoj upotrebi (vrijednosti *z-score*) omogućila nam je da objasnimo ovakav poredak na *Analizi stabla*.

Naime, bliskost odnosno udaljenost između korpusnih segmenata pojedinih političara vezuje se za bogatstvo tema kojima su se bavili jedni odnosno nedostatak istih kod drugih. Predstavnici Vlade bave se mnogobrojnim realnim temama a one se odnose na reforme, ekonomiju, evropske integracije dok se jedan dio opozicionih političara uglavnom bavi temama koje se tiču partijske organizacije te su realne teme odsutne iz njihovog diskursa.

Na osnovu izvršene analize, možemo dati odgovor i na jedno od pitanja postavljenih u uvodnom dijelu: *Da li se ključne riječi u tvitovima crnogorskih političara razlikuju od onih koje karakterišu politički diskurs uopšte?* Kvalitativna analiza diskursa tvitova pokazala je da se ključne riječi u tvitovima kao žanru političkog diskursa bitno ne razlikuju od ključnih riječi u ostalim žanrovima političkog diskursa (veznici koji upućuju na složenu sintaksu, *mi, naš, narod, država, kultura, nacija*, i sl.)²⁷.

Isto tako, doprinos našeg istraživanja je u tome što je pokazalo da diskurs tvitova crnogorskih političara uprkos svojoj kraćoj formi, sadrži sve bitne elemente (složenost sintakse, retoričke figure, govorne činove, makrostrategije, i sl.) prisutne i u ostalim dužim žanrovima političkog diskursa.

U ovom istraživanju posebno smo proučavali modalnost političkog diskursa u tvitovima crnogorskih političara. Riječ je o isticanju stepena validnosti iskaza odnosno stepenu uvjerenosti političara u izrečene stavove. Rezultati ovog dijela istraživanja veoma su značajni zbog boljeg razumijevanja komunikacije i predstavljaju dobru osnovu za upoređivanje diskursa tokom posmartanog perioda sa diskursom u nekom kasnijem periodu ali i sa nivoom realizacije obećanog.

Upoređujući isticanje stepena validnosti sopstvenih iskaza, uočili smo da diskurs M. Spajića posjeduje najviši stepen validnosti (asertivnu modalnost). Pored njega, i diskurs J. Milatovića ističe se asertivnošću. Diskurs ostalih crnogorskih političara karakterišu deonitička i tentativna modalnost. Potpuno odsustvo indikatora asertivne modalnosti u diskursu pojedinih političara je jedan od značajnijih zaključaka ove analize.

Kada je riječ o retorici diskursa tvitova crnogorskih političara, prisutne su uobičajene konceptualne metafore koje se javljaju i u ostalim žanrovima političkog diskursa. Budući da su J. Milatović i M. Spajić najaktivniji korisnici tvitova, posebno smo analizirali retoriku njihovog diskursa. Diskurs J. Milatovića obiluje konceptualnim metaforama koje se vezuju za brojne ciljne domene poput građevinarstva, ratovanja, putovanja, posmatranja kroz lupu, začetka, tkanja, fotelje. S druge strane, u tvitovima M. Spajića sveprisutna je konceptualna metafora koja se vezuje se za ciljni domen građevinarstva.

Na pragmatičkom planu, prisutni su govorni činovi upozorenje, obećanje, zahvaljivanje, čestitanje, kao i presupozicije i pragmatičke implikature. Na makrotekstualnom planu, u diskursu tvitova uočili smo argumentativne strategije topikalizaciju, legitimizaciju i polarizaciju.

-
- ⁸ Milica Vuković-Stamatović, "Analiza političkog diskursa. Analiza diskursa", u Teorije i metode, uredn. Slavica Perović, Institut za strane jezike, Podgorica, 2014, p. 213. (referirajući na Wilson, 2003: 398; Scäffner, 1997: 2; van Dijk, 2003: 212).
- ⁹ Igor Lakić, "Analiza političkog diskursa. Analiza diskursa", u Teorije i metode, uredn. Slavica Perović, Institut za strane jezike, Podgorica, 2014, p. 57. (referira na Ferklaf, 1995b: 7).
- ¹⁰ Jakov Milatović u tom periodu još uvijek bio u PES-u.
- ¹¹ Margareta Kastberg Sjöblom, *L'écriture de J.M.G. Le Clézio, Des mots aux thèmes*, (Thèse de doctorat publiée), Honoré Champion éditeur, Paris, 2006, p. 63.
- ¹² Étienne Brunet, Logiciel Hyperbase, développé par UMR 7320 BCL, CRNS, Université de Nice Sophia Antipolis.
Laurent Vanni, Hyperbase web, diffusé par le laboratoire BCL, CRNS, Université de Nice Sophia Antipolis.
- ¹³ Margareta Kastberg Sjöblom, *L'écriture de J.M.G. Le Clézio, Des mots aux thèmes*, (Thèse de doctorat publiée), Honoré Champion éditeur, Paris, 2006. p. 78. (tehnika koju je razvio Xuan Luong).
- ¹⁴ Milica Vuković-Stamatović, "Analiza političkog diskursa. Analiza diskursa", u Teorije i metode, uredn. Slavica Perović, Institut za strane jezike, Podgorica, 2014, p. 218.
- ¹⁵ Charles Bally, *Linguistique générale et linguistique française*, Francke, Berne, 1934, p. 36–38.
- ¹⁶ Jacques Bres, Bertrand Verine, "Le bruissement des voix dans le discours: dialogisme et discours rapporté", *Faits de Langues*, 19, 2002, p. 159–170.
- ¹⁷ Milica Vuković-Stamatović, "Analiza političkog diskursa. Analiza diskursa", u Teorije i metode, uredn. Slavica Perović, Institut za strane jezike, Podgorica, 2014, p. 219.
- ¹⁸ John E. Richardson, *Analysing Newspapers, an approche from critical discourse analysis*, Palgrave Macmillan, NY, 2007, p. 51. (citira seriju studija Teuna van Dijka).
- ¹⁹ Milica Vuković-Stamatović, "Analiza političkog diskursa. Analiza diskursa", u Teorije i metode, uredn. Slavica Perović, Institut za strane jezike, Podgorica, 2014, p. 224. (referira na Lillian, 2008: 2).
- ²⁰ John E. Richardson, *Analysing Newspapers, an approche from critical discourse analysis*, Palgrave Macmillan, NY, 2007, p. 59–62. (referira na As Simpson, 1993: 47).
- ²¹ Milica Vuković-Stamatović, "Analiza političkog diskursa. Analiza diskursa", u Teorije i metode, uredn. Slavica Perović, Institut za strane jezike, Podgorica, 2014, p. 224. (referira na Simon-Vandegbergen, 1997: 353).
- ²² George Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors we Live By*, University of Chicago Press, Chicago, 1980, new ed. 2003.
- ²³ Rosamund Moon and Murray Knowles, *Introducing Metaphor*, Routledge, London, 2006, p. 30, p. 85.
- ²⁴ Rosamund Moon and Murray Knowles, *Introducing Metaphor*, Routledge, London, 2006, p. 41–43.
- ²⁵ Milica Vuković-Stamatović, "Analiza političkog diskursa. Analiza diskursa", u Teorije i metode, uredn. Slavica Perović, Institut za strane jezike, Podgorica, 2014, p. 237–238.
- ²⁶ John Langshaw Austin, *How to Do Things with Words*, 2d ed. Edited by J. Urmson and M. Sbisà, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1962.
John Searle, *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge University Press, London, 1969. DOI: 10.1017/CBO9781139173438
- ²⁷ Milica Vuković-Stamatović, "Analiza političkog diskursa. Analiza diskursa", u Teorije i metode, uredn. Slavica Perović, Institut za strane jezike, Podgorica, 2014, p. 219. (referira na Savoy, 2009, i Sauer: 1989: 9).
- ²⁸ https://hyperbase2.unice.fr/hyperbase/controller/action/recherche/show_list.php?unite=ecart&type=detail&limit=0&contexte=autre&context=10&action=arboree&show_columns=1&distance=khi-deux&methode=NJ#

REFERENCES:

- Bally Charles, *Linguistique générale et linguistique française*, Francke, Berne, 1934/1965.
- Bres Jacques, Verine Bertrand, "Le bruissement des voix dans le discours: dialogisme et discours rapporté", *Faits de Langues*, 19, 2002, pp. 159–170.
- Crystal David, *Internet linguistics: A Students Guide*, David Crystal, 2011.
- Kastberg Sjöblom Margareta, *L'écriture de J.M.G. Le Clézio, Des mots aux thèmes*, (Thèse de doctorat publiée), Honoré Champion éditeur, Paris, 2006.
- Knowles Murray, Moon Rosamund, *Introducing Metaphor*, Routledge-Taylor & Francis Group, London and New-York, 2006.
- Kristal Dejvid, *Internetska lingvistika: Priručnik za studente*, prev. Goran Drinčić, ICJK, Podgorica, 2012.
- Lakić Igor, *Analiza pisanog diskursa. Analiza diskursa. Teorije i metode*, uredn. Slavica Perović, Institut za strane jezike, Podgorica, 2014, pp. 57–76.
- Lakoff George, Johnson Mark, *Metaphors we Live By*, University of Chicago Press, Chicago, 1980, new ed. 2003.

- Reddy Michael J., "The conduit metaphor: a case of frame conflict in our language about language", in A. Ortony (ed.) *Metaphor and Thought* 2nd edn., Cambridge University Press, Cambridge, 1993, pp. 164–201.
- Richardson John E., *Analysing Newspapers, an approche from critical discourse analysis*, Palgrave Macmillan, NY, 2007.
- Vuković-Stamatović Milica, *Analiza političkog diskursa. Analiza diskursa. Teorije i metode*, uredn. Slavica Perović, Institut za strane jezike, Podgorica, 2014, pp. 213–248.

Web sadržaj

- Barthélémy Jean-Pierre, Luong Xuang, Mellet Sylvie, "Prenons nos distances pour comparer des textes, les analyser et les représenter", *Revue Corpus* 2, 2003. (postavljeno 15. 12. 2004), URL: <http://journals.openedition.org/corpus/25>, DOI: <https://doi.org/10.4000/corpus.25> (pristupljeno 22. 07. 2024)

Softver

- Brunet Étienne, *Logiciel Hyperbase*, développé par UMR 7320 BCL, CRNS, Université de Nice Sophia Antipolis.

- Vanni Laurent, *Hyperbase web*, diffusé par le laboratoire BCL, CRNS, Université de Nice Sophia Antipolis.